Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Biblia, lat

Mit Postilla litteralis von Nicolaus de Lyra, Expositiones prologorum von Guilelmus Brito, Additiones ad Postillam Nicolai de Lyra von Paulus Burgensis und Replicae contra Burgensem von Matthias Doering

Doering, Matthias

[Lyon], nach 7. Mai 1485, um 1488

Prologus in Naum prophetam

urn:nbn:de:bsz:31-304045

Visual Library

ſicut ſerpens in puluere volutat. b Dñm deum noſtrū nō deſiderabūt timore ſeruili. timentes a deo puniri ꝓpter mala q̄ conabūtur facere ꝑplo tuo reuerteri. ⁊ ꝓpter iſta ad dei laudes aſſurgit ꝓpheta dicēs. i Quis de. ſi. tui. q. d. nullus. q2 tu es ſolus deus verus. k Qui auferrs iniquitatē. a ſeruis tu/is ꝑ pene medi/cinā.

l Non immittet mutat propheta modum loquēdi de ſcđa perſona ad tertiā.

m Ultra furorē ſuū. ſi pſeuerent i bono. talia enī ſunt ſub cōditio/ne itelligenda. ſi/cut dictū fuit di/ſuſe Hiere. xviii.

Deponet iniq̄ta/tes nr̄as. q̄ erāt on⁹ nos grauās

n Et ꝓijciet i ꝓ/fūdū maris. i. fa/ciet eas nō appa/rere ad punitiōnē ⁊ reuertit ad lo/quēdū i ſcđa pſo/na di. o Da/bis veritates ia/cob ⁊c. id ē adim/plebis ꝓmiſſio/nes factas patri/b⁹ noſtris. q̄ nūc i/plēte erant. ⁊ mo/do iplete ſunt in domino ieſu xp̄o cui ē honor ⁊ glo/ria in ſecula ſecu/lorū Amen.

quos: ſm dies egreſſionis tue de terra egypti. Oſtendam ei mirabilia. Uidebunt[f] gentes: ⁊ cōfundētur ſup oi fortitudine ſua. Ponet manū ſup os aures[g] eorum ſurde erunt. Lingēt puluerē ſicut ſpētes: velut reptilia terre ꝑturbabuntur de edib⁹ ſuis. Dominū[h] deū nr̄m nō deſiderabūt: ⁊ timebunt te Quis[i] de⁹ ſiliſtui qui[k] auferrs iniquitatē: ⁊ tranſis pctm̄ reliquiaꝝ hr̄ditatis tue. Non[l] immittꝫ ultra[m] furorē ſuū: quoniā uolēs miſcdiā eſt. Reuertet et miſerebit nr̄i. Deponet iniquitates nr̄as ⁊[n] ꝓijciet i ꝓfundū maris oia pctā noſtra. Dabis[o] uirtutē iacob: miſcdiā abraaꝫ: q̄ iuraſti patrib⁹ noſtris a dieb⁹ antiquis.

Explicit Micheas ꝓpheta.

Jn ca. vij. vbi dr̄ i poſtil. Malū manuū ſuarū dicūt ⁊c.

Additio.

Binos hēmus. Malū manuuꝫ ſuarū ⁊c. in hebreo ſic habet. Sup manuum ſuarū maluꝫ vt bn̄ faciant. ꝑncipes q̄rit et iudex in reddēdo eſt: ⁊ ē ſenſus. ꝙ tanta erat malicia ꝑpli ꝙ ꝓpter mala opa intendebant reddere bonū remuneratiōis itantū ꝙ pnceps q̄rebat an debebant remunerari aliqua mala. et iudex diffiniebat ꝙ ſic. Siſr quilibet magis tendebat in deſideriū ſuū etiā cōtra iuſticiam. ⁊ ſic ꝑturbabāt eam de quo cōcludit. Et ꝑturbauerunt eā. ſ. iuſticiam.

Jn eodē capitulo vbi dr̄ in poſtilla. Dabis veritatem iacob.

Additio.

Tendendū eſt quare petiuit veritatem dari iacob ⁊ miſericordiā abrae cuius ratio videt eſſe. Nā abrae ꝑ̄ fuit facta promiſſio de xp̄o venturo cum iuramēto vt habetur Gen̄. xxij. ⁊ hoc fuit ꝑ miſericordiā quoniā nulla merita hūana ſufficerent ad hoc de condigno. vnde talis ꝓmiſſio ad miſcdiā ꝑtinet iō dic̄. Dab miſcdiā abrae. ſꝫ facta huiꝰ ꝓmiſſiōe iā de⁹ debat iplere ꝓdctā ex ꝟitate. ⁊ iō dic̄. Dab ꝟitatē iacob. q2 iā facta erat ꝓmiſſio miſericorditer ipſi abrae. vt dictum eſt que quidem ꝓmiſſio vallata fuit iuramēto: ⁊ iō ſubdi. Sicut iuraſti ⁊c.

Poſtilla fratris Nicolai de lyra cū additionib⁹ Pauli epi burgenſis ac replicis magiſtri Mathie dorinck finit.

Jncipit expoſitio ꝓlogi in Naum prophetam.

Naum ꝓphetā ⁊c. Jſte ꝓlogus diuidit in tres partes. Jn pria tp̄s editionis ꝓphie tangitur. in ſecūda notat coꝝ demeritū vel peccatū cōtra quos ꝓpheta edit. ibi. Sed cū hitatores ⁊c. in tertia exprimitur rō ſiue finis ꝓpter quē ꝓpheta edit. ibi. Jam enī decem trib⁹ ⁊c. Jtē in pria tāgūtur duo. ſ. tp̄is expreſſio. ⁊ exp̄ſſionis cōfirmatio. ibi. Siq̄dē in fine. Dicit igit.

a Naū ꝓphetam ante aduētū regis aſſyrioꝝ. i. ſalmanaſar.

b Qui ꝑplm iſrl̄ ⁊c. iiij. reg. xviij. c Fuiſſe. nō ꝓphetaſſe ne ꝯdicat ei qđ dr̄ infra eodē ꝓlogo. Jā ei. x. tribus ab aſſyrijs ducte fuerāt in captiuitatē. Sꝫ ꝯriū videt. ſ. ꝙ ipſe ꝓphauit tp̄ib⁹ ioathe Achaꝫ ⁊ ezechie regū iuda. ſ. eo tp̄e quo micheas ſm regulā Hiero. ſupra poſitā in fine illi⁹ ꝓlogi. ſ. Non idem eſt ordo ⁊c. Rn̄. regula illa intelligēda eſt ꝯtuꝫ ad aliqđ tēpus nō ꝯtuꝫ ad omne vnde iſte ꝓpha ꝓphauit tp̄e ezechie q̄ micheas ſiſr ꝓphauit.

Jncipit ꝓlogus in Naum ꝓphetam.

Naum[a] ꝓphetā ante aduētū regis aſſyriorum qui[b] ꝑplꝫ iſrl̄ captiuū i ſuaꝫ regionē tranſtulerat fuiſſe[c] hebreorum traditō ꝯfirmat. Si[d] quidē in fine h⁹ lectōis ꝓdicti[e] regis aduētū ideꝫ ꝓpheta annūciare mōſtrat. Sꝫ[f] cū hitatores niniue: iona interitū ciuitatis ꝓdicāte: ne diuina ira denūciatū iteritū ſuſtinerēt: pctōꝝ ⁊ ipietatis pniaꝫ egiſſent: accepta dei miſcdia grauiorib⁹ ſe criminib⁹ iplicuerūt: q̄[g] de cā mēorat⁹ ꝓpheta ſpūſctō plen⁹ iudiciū dei annūcians ita locut⁹ eſt. Deus zelās: ⁊ ulciſcēs dn̄s eſt ⁊c. Jā[h] ei decē trib⁹ ab aſſyrijs ducte fuerūt i captiuitateꝫ

d Siq̄dē i fi. hui⁹ lect. id eſt hui⁹ libri. hic intēdit cōfirmare qđ dixit ꝑ textū. Sꝫ cōtra in principio huius ꝓphie agit de morte regis aſſyrioꝝ nō ergo in fine agit de aduētu ei⁹ ad pliū. Ad hoc rn̄dēt q̄dā ꝙ de duobus fit ſermo. prio enī agit de morte ſennacherib q̄ obſedit hierl̄m. in fine aūt agit de aduentu alteri⁹ ad pugnā antēq̄ niniue deſtructa fuit. vn̄ qđ dr̄.

e Predicti regis. non intelligit de illo de cui⁹ morte hr̄ in prio ca. vn̄ ꝓpha non loq̄tur de eodem numero in illis duobus locis: ſꝫ rex aſſyrioꝝ fuit ſalmanaſar q̄ iudeos. x. tribuū captiuauit. iiij. reg. xviij. ⁊ de iſto agit Naum. iij. a. ibi. Uox flagelli ⁊c. ibi enī deſcribit aduēt⁹ reg ad pugnā. Jtē rex aſſyriorum fuit ſennacherib q̄ obſedit hierl̄ꝫ. iiij. regū. xviij. ⁊ Eſa. xxxvi. de q̄ loquit h in pricipio. de cui⁹ morte hr̄. iiij reg. xix. ⁊ Eſa. xxxvi. g. Qui ſic exponūt. dicūt ꝙ illa lr̄a Siq̄dē ⁊c. ſupfluit ⁊ cōtradicit Hiero. q̄ dicit infra eodē. Jā ei. x. trib⁹ ab aſſyrijs ducte fuerāt in captiuitatem Jn hiſtorijs āt vbi tāgit hyſtoria q̄ndecimi. c. iij. re. ſcribit ſic. Sub ioathā exorſus ē ꝓphare naū de helchēſei de tribu ſymeō ꝯ niniue ꝓdicēs. Hec dic̄ dn̄s ad niniuē. Extermīnabo te ⁊ nequaq̄ ꝓgredietur de te impabūt mūdo. Et Hiero. ſup naū dic̄ herodotū dixiſſe ſubuerſam niniuē a rege medoꝝ tp̄e ione. de euerſiōe q̄ꝫ finali niniue ꝓdixit naū q̄ facta eſt in hūc modū. ꝑad⁹ que circūdabat eā ſupinūdauit eaꝫ facto ꝑiter terremotu ⁊ igne de ſublimi emiſſo. de qua inūdatōe videt ſcripſiſſe in libro ſuo. ibi. Jnūdās nō faciet innocentem dn̄s in tempeſtate ⁊ turbine vie ei⁹. tn̄ ſm aliā literā legit. ibi. Mūdās nō faciet innocētē. tn̄ librū ſcripſit poſt captiuitatem. x. tribuū ſub ezechia dū vaſtaret ab aſſyrijs terra iuda. in q̄ ꝓphauit plen⁹ d deſtructōe aſſyrioꝝ in cōſolatōeꝫ gētis ſue. Scđm hoc diſtiguam⁹ tp̄s quo ꝓphāre incepit. ⁊ tp̄s quo librū ſcripſit. ⁊ ſic regula Hiero. nō habebit inſtantiam nec litera ſupfluit. nec ſequēti litere contradicit. f Sed cum habitatores ⁊c. hec eſt ſecūda pars in qua prio exprimitur peccatū coꝝ ſimpliciter cōtra quos editur ꝓphetia. ſecūdo oñditur cā editōnis contra illos. ibi. g Qua de cā. prophetauit enim contra niniuitas propter recidiuuꝫ illoꝝ poſt predicationē ione.

h Jam enim decēꝫ tribus. Ecce tertia pars prologi. ſcilicet ad q̄d contra illos editur prophetia. ſcilicet ad conſolationem decem tribuū primo igitur notatur conſolatio ex editione prophetie contra niniueꝫ ſecūdo magnitudo conſolatōis: ibi. Nec erat parua cōſolatio. Dicit itaqꝫ. h Jam enī decem tribus ⁊c. iiij. reg. xviij. cetera plana ſūt.

Explicit qualiſcunqꝫ expoſitio iſtius ꝓlogi.

Poſtilla fr̄is Nicolai de lyra ſu ꝓphetā Naū incipit. Ca.i.

Nus niniue. Prophetia Naum in duas ptes diuidif. ſcilȝ ꝓhemiū ⁊ tractatū. qui incipit ibi. Dn̄s emulator. In prologo pꝛio tangif materia huiꝰ ꝓphie in generali cū dicitur a Onus niniue. i. ꝓphetia de malo pene uēturo ſuper niniue. ſicut dictū fuit Jone. iij. niniuitis ad pdicationes Jone agētibꝰ penitētiā. deꝰ non intulit penā cōminatā. ſed qꝛ poſtea redierunt ad vomitū deꝰ deſtruxit niniue regnū p nabuc. regē chaldeoꝝ. ⁊ hanc deſtructionē pdixit ꝓphetice ſanctus Thobias xij. ca. ⁊ de iſta loquitur Naum ꝓpha. ſcdo notificat auctor cū dicitur b Liber viſionis naū helcheſei. ita ꝙ noꝯficatur ex noīe cū dicitur c Nauȝ. qui interptaf cōſolator. ⁊ cōuenit ſue ꝓphetie. qꝛ deſtructōes aſſyrioꝝ denūciauit ad cōſolationē. x. tribuū q̄ per aſſyrios fuerāt captiuate. ⁊ duaꝝ tribuum q̄ per eos fuerāt multū afflicte tpe ezechie. Itē ex loco natiuitatꝭ ſue cū dr̄. Helcheſei. tertio ex officio ꝓphetādi nō ſolum ṽbo ſed etiā ſcripto. cū dr̄. Liber viſiōis licet eñ duodeci ꝓphete ſint collecti in vno volumie. tn̄ ꝓphetia cuiuſ liber poſſet dici vnus liber partialis.

d Dn̄s emulator. Hic incipit tractatus. in quo pꝛio ȝelus diuine iuſticie declaratur. ſecundo ad ꝓpoſitū applicatur. ibi. Bonus dn̄s. Pꝛia in duas. qꝛ pꝛio ponif rigoꝛ diuine iuſticie ad puniēdū. ſecūdo vigoꝛ ſue potētie ad exequēdū. ibi. Dn̄s in tēpeſtate. Circa primū dr̄. d Dn̄s emulatoꝛ. i. iraſcens ſeu vindicte appetitoꝛ cōtra pctōꝛes obſtinatos. Emulatio eñ aliqñ ꝓ ira ponif. ſicut Ezech. viij. Erat ſtatutū ydolū ȝeli ad ꝓuocādū emulationē. i. dei irā vt ibidē dictū fuit. In heb. hr̄. Dn̄s accēſus. ira eñ dupliciter diffinitur a phis. vno mō materialiter ſic. Ira eſt accenſio ſanguinis circa coꝛ. ⁊ ſic dicitur in hebꝛeo. Dn̄s accēſus. ſ. ira. Alio mō foꝛmaliter ſic. Ira ē appetitꝰ vindicte. ⁊ ſic hȝ tranſlatio noſtra. Dn̄s emulatoꝛ. i. vindicte appetitoꝛ. vt dictū eſt. Sciēdū ꝙ paſſio ire nō eſt in deo ꝓpꝛie. ſȝ metaphoꝛice. qꝛ ad modū irati ſe hȝ quādo punit. ideo ſubdit. e Et vlciſcens dn̄s. i. puniēs ⁊ repetit pdicta ſniā pluries cū dr̄. Ulciſcens dn̄s ⁊c. ad maioꝛē affirmationē diuine vindicte cōtra peccatores obſtinatos. f Dn̄s patiēs. qꝛ nō ſtatī punit pctōꝛes ſȝ expectat eorum pniam. vt ſequēs punitio iuſtioꝛ oñdatur. g Et magnꝰ fortitudine. q. d. talis expectatio punitionis nō eſt ex defectu virtutꝭ.

h Et mūdās nō faciet innocētē. i. peccatores obſtinatos nō dimittet trāſire ſine debita punitōe ac ſi eēnt innocētes cōtinuādo ad ꝑcedentia. Uel aliter.

h Et mūdās. peccatoꝛē penitētem a culpa. i Nō faciet innocentē. ſ. liberū a pena. qꝛ pene ſunt q̄dā medicine peccatoꝝ purgatiue.

k Dn̄s in tēpeſtate. Hic pn̄r oſtēdif vigoꝛ diuine potētie. cum dicit. Dn̄s in tēpeſtate ⁊ turbine vie eius. i. ſic ꝯſueuit venire ad puniēdum peccatores obſtinatos. ꝺ hoc hr̄ exemplū Exo. xiiij. vbi dicitur ꝙ punitionē egyptioꝝ ꝑceſſit vētus vehemēs ⁊ vrēs tota nocte ⁊ in debellatōe exercitꝰ ciſare venit in tēpeſtate Judicū. v. Et ſimiliter in debellatione philiſtinoꝝ oꝛāte ſamuele. i. regū. vij. ⁊ in pluribꝰ alijs locis hr̄ ſimile. l Et nebule puluis pe. eius. ex vēto turbinis elevaf puluiſ obſcurās aerē ad modū nebule. ⁊ dicitur ꝓcedere ex ꝺ pedibus. qꝛ procedit ex terra ſm illū modū loquēdi de quo dicitur Eſa. lxvi. Celum mihi ſedes eſt. ⁊ terra ſcabellū pedū meoꝝ.

m Increpans mare ⁊ exſiccans illud. ſua virtute ſicut patet Exo. xiiij. de mari rubꝛo.

n Et oīa flumina ad deſer. dedu. ſicut eñ ſiccauit alueum ioꝛdanis. ita poſſet oīa flumina deſiccare.

o Infirmatꝰ eſt baſan ⁊ carmelꝰ q̄ ſunt loca vberrima.

p Et flos libani elāguit. vbi ſolet eſſe viroꝛ cōtinuus. ⁊ hoc tempoꝛe hdie fuit ex ſiccitate inducta diuina ṽtute mibus annis ⁊ mēſibus ſex. Jacobi. v.

q Montes cōmoti ſunt ⁊c. hoc frequenter apparet i terremotibꝰ. Oīa iſta ſunt inducta ad oſtēdēdū magnitudinē ṽtutis diuine. ideo cōcludit.

r Ante faciē eiꝰ indi. q̄s ſtabit. q. d. nullus. s Indignatiō eius effuſa eſt vt ignis. hoc patuit in ſubuerſione ſodome ⁊ gomoꝛre igne ſulphuris. t Et petre diſſolute ſunt ab eo. ex vehemēti igne reſoluuntur lapides. vt pȝ in calce. v Bonuſ dn̄s. Hic pn̄r illud qꝺ dictū eſt de rigoꝛe diuine iuſticie. ⁊ vigoꝛe ſue potētie ad ꝓpoſitū applicatū in punitōe regni aſſyrioꝝ. i. q̄ metropolis erat niniue. ⁊ diuidit in duas ptes. pꝛio ponif vnꝰ regis. ſ. ſennacherib punitio. ſecūdo totiꝰ regni deſtructio. ca. ſe. Pꝛima in duas. qꝛ pꝛio circa ſennacherib ponif vltio diuina. ſecūdo exultatio in terra iuda. ibi. Ecce ſup montes. Ad intellectū pꝛimi ſciēdū ꝙ ſicut hr̄. iiij. reg. xviij. ſennacherib venit in iudeā ⁊ ꝺ lachis miſit rabſacē in hierl'm ad terrēdum ezechiā ⁊ ſuum pplm. ſed rege ethyopū inuadente terram ſennacherib compulſus fuit dimittere iudeā ad defendendū terrā ſuā. ſed habita victoria rediit in iudeā ad deſtruēdū hierl'm. ⁊ tūc āgelus dn̄i ꝑcuſſit in exercitu eiꝰ. clxxxv. milia bellatoꝝ. ⁊ ipe cū pancis fugit ad terrā ſuā. vbi interfectꝰ fuit a filijs ſuis. iiij. re. xix. ⁊ ſic ꝯfoꝛtatus fuit ezechias cū populo ſuo. ⁊ ſm hoc dr̄. v Bonus dn̄s ⁊ cōfoꝛtās. ſ. ezechiā ⁊ pplm ſuū. x Et ſciēs. ſcientia approbationis y Sperātes in ſe. i. ezechiā ⁊ eſaiam ⁊ alios iuſtos cōtra ſennacherib de diuino cōfidentes auxilio.

ſub ezechia rege iuda: ſub q̄ ēt nūc in cōſolatione ppli tranſmigrati: aduerſuȝ niniuē uiſio cernitur. Nec erat parua ꝯſolatō tam his q iam aſſirijs ſuiebāt q̄ȝ reliqs q ſub ezechia ꝺ tribu iuda ⁊ beniamin ab eiſdē hoſtibus obſidebātur: ut audirēt aſſyrios q̄ȝ a chaldeis eſſe capiēdos: ſicut in ſequētibꝰ libri huius demōſtrabif. Sciēdū ꝙ niniue i nr̄a lingua ꝺ hebꝛeo ſpecioſam ſonat. Specioſus autē hic mūdꝰ dicif. Unde ⁊ apud grecos coſmos ab oꝛnatu nomē accipit. Et qdquid nūc aduerſum niniue dr̄: de mūdo figuraliter ꝑdicari ſentiamꝰ. Quam ob cauſaȝ ⁊ aſſumptio quā ſeptuaginta intēptes dicūt apud hebꝛeos maſſa ponif. i. grauc onꝰ: eo ꝙ eū aduerſus quam ꝓphetaf ꝑmat nec ſinat eleuaf ceruicē. Simꝭ qȝ hoc attendēduȝ: ꝙ hec ipſa uel aſūptio uel onꝰ uel pōdꝰ ꝓphete uiſio ſit. Nō eī loqtur ꝓpheta in extaſi: ut montanus ⁊ ꝑſcillia maximillaqȝ delirant: ſed qꝺ ꝓphetat, liber eſt uiſionis intelligētis uniuerſa q logt ⁊ pōdus hoſtiū faciētis ſuo populo uiſionē. De ꝯſummatōe itaqȝ mūdi ſm anagogicā ꝯſolationē ſctōꝝ ꝓphetia terif: ut q̄cūqȝ in mūdo uident: quaſi ꝑtereūtia ⁊ caduca cōtēnāt: ⁊ ꝑparēt ſe ad iudicii diē. Ubi ultoꝛ aduerſum uires aſſyrioꝝ affuturus eſt dominus.

Explicit ꝓlogus. Incipit argumentum.

n Nauȝ cōſolatoꝛ oꝛbis interpꝛetaf. Increpat ciuitatē ſanguinū: ⁊ poſt euerſionē illius logf. Ecce ſup mōteſ pedes euangelizantis ⁊ annunciantis pacem.

Explicit argumentum.

Incipit Naū ꝓpheta.

Capitulum. i.

Nusᵃ niniue. Liberᵇ uiſiōis naūᶜ helcheſei. Dn̄sᵈ emulatoꝛ ⁊ᵉ ulciſcēs dn̄s ulciſcens dn̄s ⁊ hn̄s furoꝛē